

Profesjon i endring

EuroPsy - berikelse eller besvær?

Arne Olav L. Hageberg

Journalist og nettansvarleg i Psykologtidsskriftet

Bør Psykologforeningen åpne for medlemmer med annen fagbakgrunn? Dette utfordret ledelsen delegatene til å tenke høyt om på lederkonferansen i juni. Også mulige følger av en navneendring var oppe til diskusjon.

Hvert år inviterer sentralstyret i Norsk Psykologforening alle lokalavdelingene til Sandefjord for å tenke høyt rundt aktuelle fag- og profesjonspolitiske utfordringer. Årets lederkonferanse pekte fram mot landsmøtet 24. til 26. november, noe som preget både innholdet og stemningen gjennom de to junidagene.

Verden i endring

«Profesjon i endring» har ledelsen kalt prosessen rundt forholdet til mastere og til samfunnsendringer som utfordrer Psykologforeningen for tiden. Det kan leses som en nøktern virkelighetsbeskrivelse, men også som et initiativ til at profesjonen *bør* endre seg, og at psykologene må ta aktive grep for å realisere de ønskede resultatene.

Å si at profesjonen er i endring, er knapt kontroversielt. Opptrappingsplaner, helsereformer, universitetsreformer, forskning, samfunnsutviklingen, fremveksten av den globale landsbyen og Internett er bare noen få av alle de kreftene som påvirker enhver profesjon eller fagretning –

uavhengig av fagforeningers eller enkeltpersoner valg eller ideologisk ståsted. Men hvordan bør Psykologforeningen forholde seg til den nye virkeligheten? Hva skal være dens avtrykk på historien?

Det finnes i dag fagpersoner her til lands som ikke er psykologer, men som forvalter faget og har en høyere spesialkompetanse enn psykologer

Noen endringer utfordrer mer enn andre, som den at det i dag finnes fagpersoner her til lands som ikke er psykologer, men som forvalter det samme faget, og som på sine områder ofte har en høyere kompetanse enn psykologer har. Dette gjelder først og fremst psykologimasterne. De kan ikke praktisere som helsearbeidere. Men de kan konkurrere med psykologer om svært mange andre posisjoner, og de gjør det.

Spørsmålet om hvordan foreningen skal forholde seg til denne nye virkeligheten, har vært diskutert på hver årlige lederkonferanse og hvert landsmøte siden 2005.

Presidenten åpen for endring

En forening som Norsk Psykologforening *skal* være konservativ, understreker foreningens president Tor Levin Hofgaard. Og ryggmargsrefleksen er å ikke ønske endring.

– Men kanskje skal vi likevel tenke annerledes denne gangen, sier han.

Det vil nok aldri bli snakk om å åpne opp for alle med en master i psykologi. Det finnes nemlig viktige variasjoner innenfor arten. (Se egen figur side 769.) En master i psykologi har en generell treårig bachelor i bunnen, som kan være bygget opp av nær sagt hvilke fag som helst, og et toårig masterstudium innenfor psykologiske emner på toppen. Psykologer følger et seksårig integrert studieløp med praksis og teori fordelt utover.

Men det finnes også en tredje gruppe. Dette er mastere i psykologi som i bunnen har en treårig bachelor bygd opp av overveiende psykologiske emner. På toppen av dette har de først en toårig spesialisering i psykologi på masternivå, og på toppen av dette igjen ett år med veiledet praksis (3 + 2+1). Dette er de masterne som er kvalifisert til å søke om EuroPsy-godkjenning. De har en kompetanse på sitt felt som kan sammenlignes med norske psykologers, og *er* i de fleste land også psykologer.

Hva er EuroPsy?

Det gis i dag EuroPsy-sertifisering innenfor fire ulike områder: klinisk psykologi, skolepsykologi, organisasjonspsykologi og en samlekategori for andre områder. Kompetanse på EuroPsy-nivå gir ingen rett til å bli psykolog i Norge. Personer med en psykologiutdanning fra utlandet som gir en tilsvarende kompetanse som den norske profesjonsutdanningen, må bli godkjent som psykologer i Norge av Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAFH) *før* de eventuelt kan søke om EuroPsy-godkjenning her til lands. Bare utdanninger som er like nok den norske vil kunne gi autorisasjon som psykolog fra SAFH. Derfor vil for eksempel ikke personer med kompetanse på EuroPsy-nivå innenfor skolepsykologi eller organisasjonspsykologi kunne få autorisasjon som psykologer i Norge, fordi deres utdanninger er for ulike det norske profesjonsstudiet.

At profesjonsutdanningen kan være relevant andre steder enn i helse, er ikke universitetenes eller myndighetenes anliggende

EuroPsy-sertifikatet dokumenterer at innehaveren har en bestemt psykologiskompetanse. Standarden har et minimumskrav til utdanning og veiledet praksis, men selv minimumskravet er høyt. En norsk cand.psychol. vil etter dagens studieplaner ikke oppfylle minimumskravene til en klinisk EuroPsy ved avsluttet studium, men må ha et halvt år til med veiledet praksis.

Felles europeisk standard

EuroPsy har ikke noe med autorisasjonssystemet å gjøre, verken i Norge eller internasjonalt. Standarden er kun et kvalitetsstempel på en gitt utdanning, og gir ingen rettigheter. Verken norske eller andre lands myndigheter har noen plikt til å følge standarden. De kan sette både høyere og lavere krav for hvem som blir autorisert psykolog.

Målet for standarden er å fremme tilgjengeligheten av kvalifiserte psykologtjenester i hele Europa, sikre kvaliteten og gjøre det enklere for psykologer å praktisere på tvers av nasjonale grenser. Ordningen er et ledd i arbeidet med en felles europeisk standard for psykologutdanningen. Den europeiske psykologforeningen (EFPA) håper at EU vil opprette en egen standard for psykologers kompetanse basert på EuroPsy.

Åpen: Tor Levin Hofgaards innlegg under Lederkonferansen i juni skapte engasjement. Presidenten i Norsk Psykologforening er åpen for å vurdere å invitere mastere med kompetanse på EuroPsy-nivå inn som medlemmer. Foto: Arne Olav L. Hageberg

De man diskuterer om man skal inkludere i foreningen, er altså mastere med en kompetanse på EuroPsy-nivå. De vil ikke kunne bli EuroPsy-sertifisert i Norge, for de er ikke psykologer, men de har en kompetanse som er sammenlignbar med den en EuroPsy-sertifisert psykolog har.

De norske masterstudiene vil også tilpasse seg de internasjonale utdanningsstandardene som er etablert gjennom EuroPsy-ordningen.

Norsk psykolog = helsepersonell

Da kvalitetsreformen i høyere utdanning ble gjennomført i 2001, kjempet Psykologforeningen for bevaring av profesjonsstudiet med vektlegging av helsepersonellrollen, og vant. Samme år jobbet de for at psykologer skulle få en sentral plass i lov om psykisk helsevern. De har kjempet for at psykologer skulle få gjennomslag under opptrappingsplanen, har endret spesialistordningen slik at den nå definerer nesten alle psykologer som kliniske psykologer, og er i dag en pådriver for å få flere psykologer som behandlere i kommunen.

I tillegg har Psykologforeningen vært en sentral aktør i det internasjonale samarbeidet rundt utviklingen av EuroPsy-standarden. Dette har gitt resultater, blant annet spesialistordningens anerkjennelse i helsesektoren, beskyttelse av tittelen og en situasjon der psykologer er likestilte med legene når det gjelder ansvar og rettigheter innenfor psykisk helsevern. Antallet psykologer som jobber med psykisk helse, er doblet i løpet av de siste 10 årene. Man kan si at profesjonen i realiteten har overtatt feltet.

Klinisk slagside

Forrige landsmøte valgte å gjøre alle spesialitetene unntatt én om til fordypning under spesialiteten i klinisk psykologi. Med en så sterk helseorientering taper Norsk Psykologforening kompetanse i bredden. Organisasjonspsykologien står i dag alene igjen som et bredde-alibi. Internasjonalt finnes det egne miljøer og spesialiseringer innenfor militærpsykologi, idrettspsykologi, familiepsykologi, skolepsykologi og kriminalpsykologi, for å nevne noen få. Oppbygningen av spesialistutdanningene viser at den psykologien foreningen i dag representerer, og garanterer faglig høy standard på overfor samfunnet, er i ferd med å begrense seg til klinisk psykologi.

På toppen av dette kommer det at psykologutdanningene må forholde seg til mandatet samfunnet har gitt dem, når de skal utforme studieplanene. De har ingen andre valg. Profesjonsstudiet eksisterer i dag for å lage psykologer som er helsepersonell. Studiets innhold må være slik at SAFH automatisk kan gi autorisasjon til de som har gjennomført det. At profesjonsutdanningen kan være relevant andre steder enn innenfor helse, er ikke universitetenes eller myndighetenes anliggende.

Brudd med formålsparagrafen

Sett i lys av Psykologforeningens formålsparagraf fremstår de norske psykologenes åpenbare kliniske slagside som begrensende, hevder presidenten.

– Vi er en *psykologiforening for psykologer*. Formålsparagrafen holder frem at foreningen skal ivareta medlemmenes faglige og økonomiske interesser, forbedre menneskers livsvilkår og livskvalitet, og fremme anvendelse av psykologisk fagkunnskap, slik at befolkningen får den bistanden de har behov for og krav på. Vi skal arbeide for høy faglig og etisk standard i psykologisk virksomhet og for vitenskapelig forskning og annen fagutvikling som tjener medlemmenes virksomhet som psykologer. Psykologi er altså faget vårt, samfunnet er arenaen vår, og samfunnets behov er rettesnoren vår. Vi har ikke en helserettet formålsparagraf. Vi skal favne og tilby hele faget.

Tor Levin Hofgaard åpner altså opp for tanken om at Psykologforeningen kan invitere mastere med kompetanse på EuroPsy-nivå inn som medlemmer. Hovedargumentene hans er formuleringene i foreningens formålsparagraf og hensynet til fagetikken slik den blir forvaltet av Psykologforeningen. Fagetikken forplikter nemlig foreningen overfor befolkningen. Alle som er medlemmer, har sagt ja til først og fremst å jobbe for å møte Olas og Karis behov for etisk fundert og forskningsbasert psykologisk kompetanse, ikke nødvendigvis *psykologkompetanse*.

Kan det være at formålsparagrafen er utdatert? spør vi presidenten. Eller er medlemmene på kollisjonskurs med sin egen forening? Er de fleste egentlig bare med for å få Tidsskriftet, gunstige forsikringsordninger og hjelp i lønnsforhandlinger og eventuelle personalsaker?

Hofgaard tror ikke det. Tvert imot opplever han at folk i foreningen blir begeistret når han snakker om formålsparagrafen, og de liker nettopp det brede perspektivet for faget og profesjonen som den legger opp til.

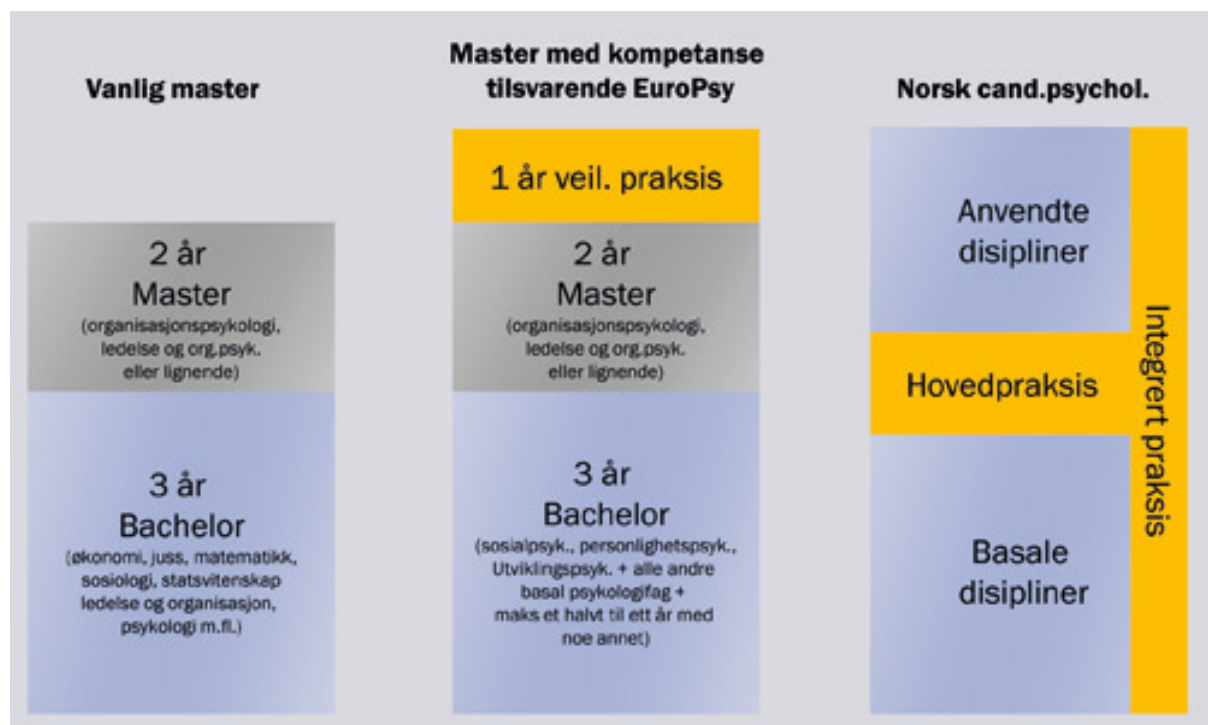
Psykologi tas i bruk på svært mange områder. På det kliniske feltet er Psykologforeningen anerkjent som en solid leverandør av faglighet, etisk refleksjon og lovforståelse. Men den har ikke tatt dette ansvaret på alle feltene som nå utvikles.

«Skal vi overlate dette til andre? I så fall til hvem? Burde det ikke være vi som tok dette ansvaret?» spurte foreningens ledelse delegatene til Lederkonferansen 2010.

Hva ønsker medlemmene?

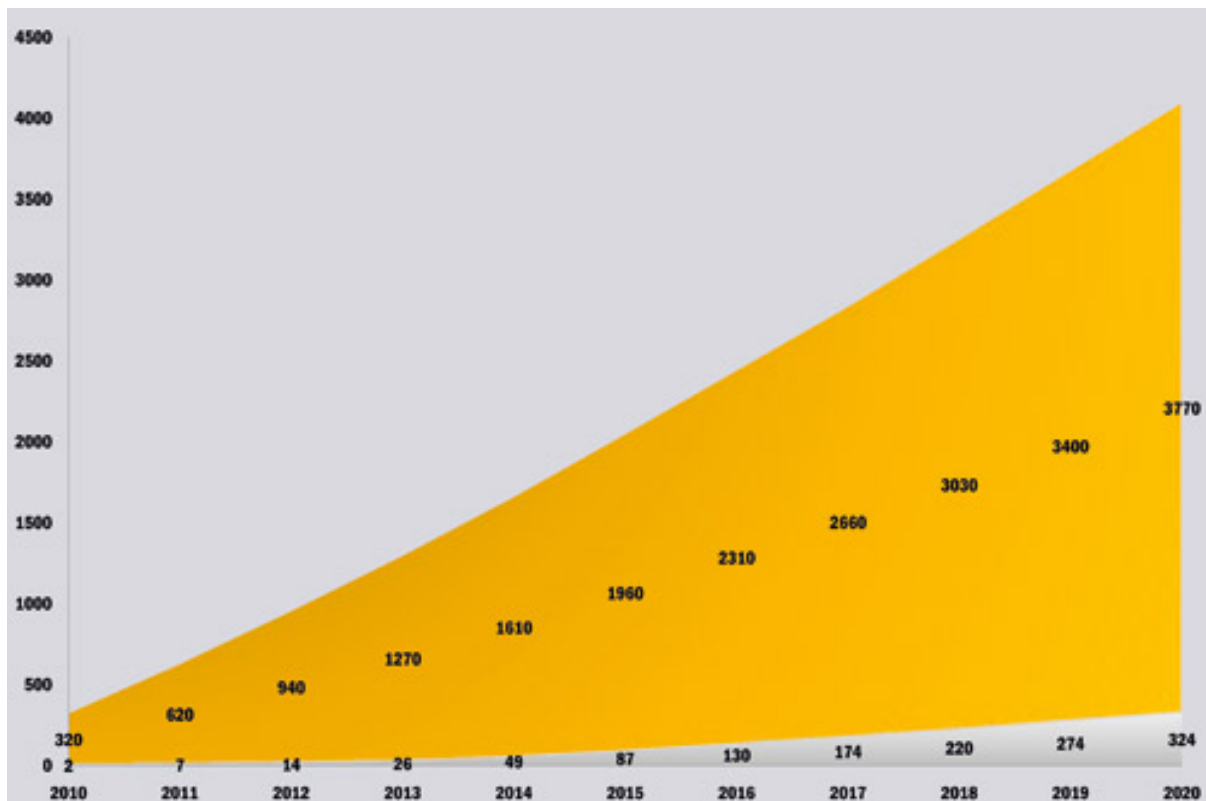
Det er ingen horder av mastere med kompetanse tilsvarende EuroPsy som står og hamrer på foreningsdøra for å komme inn. Dersom dagens utvikling holder seg, kan det ligge an til at det fins i overkant av 300 mastere på EuroPsy-nivå i år 2020 (se egen figur). Det vil i all hovedsak dreie seg om nordmenn som har studert psykologi i utlandet etter en 3 + 2+1-modell. Psykologforeningen anslår at det i samme periode vil bli utdannet rundt 3700 nye psykologer her til lands.

Situasjonen reiser en rekke spørsmål. Hvis det er snakk om så få, haster det da med å ta en avgjørelse rundt spørsmålet om hvorvidt disse høykompetente masterne skal kunne bli medlemmer i Psykologforeningen? En annen reaksjon på det lave antallet er: Kan vi ikke like godt invitere dem inn? Et tredje spørsmål – som Psykologforeningens ledere trolig stiller seg i disse dager – er dette: Ønsker dagens medlemmer i det hele tatt en endring? Man kan stå i fare for å utvide medlemsmassen med 20–30 nye mastere, for i neste om gang å tape 200–300 psykologer.

Tre veier: Til venstre vises oppbygningen av en generell master. Denne utdanningen vil kunne gi tittelen psykolog i noen land. I midten ser vi oppbygningen av et masterstudium som gir kompetanse på EuroPsy-nivå. Denne utdanningen vil på sikt

gj psykologtittel i de fleste europeiske land. Til høyre ser vi den norske psykologutdanningen, med både integrert praksis og hovedpraksis i studiet.

Stor forskjell: Estimert økning i antall autoriserte psykologer (gul) og antall mastere med kompetanse tilsvarende EuroPsy (grå) fra 2010 til 2020.

- Det viktigste er at vi tar en beslutning, ikke hvilken, sier Tor Levin Hofgaard.
- Sentralstyret kan leve med hvilken som helst avgjørelse. Vi kan fortsette som nå, eller vi kan gjøre noe annet.

En titt i krystalkulen

På den andre siden: Det er sentralstyrets jobb å sørge for at foreningen lever opp til formålsparagrafen. Og gjør Norsk Psykologforening det dersom den sørger for høy psykologifaglig og etisk standard, men bare for dem som jobber med psykologi i helsevesenet?

Her står saken.

Men det er selvsagt også mulig å spekulere på hva som kan skje dersom EU faktisk adopterer EuroPsy-standarden så den blir et kriterium for å kunne kalle seg psykolog i Europa. Da vil norske personer med en slik utdanning kunne praktisere som psykologer i Europa, men ikke her hjemme. Dette vil kunne føre til krav fra EU om at EFTA-landet Norge må tilpasse seg de andre landene og oppheve beskyttelsen av psykologtittelen.

Og hva om mange av dagens mastere i psykologi, de som har en bachelor som overveiende består av psykologiske fag, bestemmer seg for å få dokumentert veiledet psykologisk praksis? Da vil også disse være kvalifisert til å praktisere som psykologer i Europa. Ikke nødvendigvis som kliniske psykologer – det vil avhenge av praksis og fordypning – men like fullt som psykologer.

Marit Bjørgens tiger

Ta for eksempel idrettspsykologi. Det vil være en overdrivelse å påstå at Norge har et sterkt fagmiljø på dette området i dag. Men vinterens medalje-bonanza i Vancouver-OL, med påfølgende medieoppslag om psykologenes avgjørende rolle for de norske utøverne, viser tydelig at det er et område det kan lønne seg å ha kompetanse på. Det hører med til historien at psykologen som Norges skidronning Marit Bjørgen priste opp i skyene på NRKs snakkeprogram Skavland, Britt Tajet-Foxell, ikke er godkjent som psykolog i Norge. Kvinnen som fikk Bjørgen til å hente frem sin indre tiger, er britisk psykolog, men har ikke tatt bryet med å søke om norsk godkjenning. Hos SAFH står hun oppført som fysioterapeut.

– Jeg er alltid påpasselig med ikke å kalle meg psykolog i Norge, sier hun til Tidsskriftet. – Men journalistene skriver hva de vil.

Det er altså grunn til å tro at den generelle bevisstheten i samfunnet ikke er særlig høy når det kommer til forskjellen på psykologer, psykiatere, folk med hovedfag i psykologi, psykologimastere og psykoterapeuter.

Kanskje er Norge tjent med å ha flere ulike psykologutdanninger – ett integrert profesjonsstudium for kliniske psykologer, og ulike masterløp for de som skal levere høy psykologifaglig kompetanse innenfor andre deler av faget. Da kan spørsmålet til landsmøtet 2010 bli: Ønsker foreningens medlemmer at Norsk Psykologforening i fremtiden skal bli Norsk Klinisk Psykologforening? Og er de i så fall villige til å «gi bort» resten av faget til andre?

EuroPsy

ILLUSTRASJON: A.O.L. HAGEBERG

- EuroPsy-sertifikatet er forbeholdt psykologer. Mastere i psykologi kan ikke få det. Men i land hvor psykologtittelen ikke er beskyttet, vil mange ulike kurs og utdanninger kunne lede frem til den. Dette er bakgrunnen for at den europeiske psykologforeningen EFPA

har utviklet kompetansesertifiseringen EuroPsy. Klienter og kunder skal kunne vite hva de får når de engasjerer en EuroPsy-sertifisert behandler eller rådgiver

- EuroPsy krever minst seks år psykologisk utdanning inkludert ett år med veiledet praksis
- En norsk cand.psychol. må ha et halvt år ekstra veiledet praksis, i tillegg til studiet, for å kunne få EuroPsy-godkjenning
- Fordi EuroPsy er forbeholdt psykologer, og psykologtittelen i Norge er en beskyttet tittel, kan ingen få EuroPsy-sertifikat uten først å ha fått psykologautorisasjon av Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAFH)
- Det pågår en diskusjon i Psykologforeningen om hvorvidt man bør åpne opp for at mastere med kompetanse som oppfyller EuroPsy-krav skal kunne bli medlemmer, selv om de ikke er psykologer. Spørsmålet vil trolig bli behandlet på foreningens landsmøte 24.-26. november i år

MASTERE

- De fleste internasjonale akademiske utdanningsinstitusjoner følger i dag det amerikanske gradssystemet, bygget opp av bachelor (tre år grunnstudier, kan bestå av svært ulike fag) og master (tre år grunnstudier + to år spesialisering)
- Systemet ble innført i Norge som en del av Kvalitetsreformen for høyere utdanning (2001)
- Fem profesjonsstudier fikk imidlertid beholde et seksårig helhetlig løp: psykologi, medisin, veterinærmedisin, odontologi og teologi
- Det utdannes mastere i psykologi ved en rekke universiteter og høyskoler. Disse har en høy grad av spesialisering i ulike psykologiske emner og tituleres deretter, for eksempel som master i organisasjonspsykologi eller master i helsepsykologi. Noen av disse vil på sikt opparbeide seg en kompetanse som tilfredsstillt kravene til EuroPsy-sertifisering (se egen boks)